

Candasuriyagati Dīpanī

Transcribed from Burmese Palm-leaf Manuscript

by

Gansanta Bhikkhu

2020, June

Yangon, Myanmar

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa
(ti)

Natvā lokavidū buddhaṃ, saddhammamuttamaṃgaṇaṃ.
U Dumparaṃ mahātheraṃ, guruṃ me abhivandiya.
Pāliyaṭṭhakathādīsu, porāṇasatthesu sundaraṃ.
Sāratthamāniyacanda sūriyagatidīpanī
Agāthaṃ mandabuddhīhiti.
Nabhecakkaparibbhamāṃ adīṭṭhehi gaṇakehi.
dubbhodhamativaḍḍhanaṃ
lokuppatyādikārehi.
Micchāñāṇena dukkaṭaṃ.
Lokavidū padasseva.
Ṭikā saṃvaṇṇiyāmyahaṃ.
Kecīpi naya ṭikāya.
Adhippāyamajānata¹.
Yaṃ dosaṃ abhiropanti.
Taṃ mametaṃ vināsaye.
Ratanānaṃ yojanānañca.
Pakiṇṇagatividhinaṃ².
Ayanālokuppattinaṃ.
Aṭṭhaññeyyā vinicchayāti.
Tattha ratana vinicchayo.
Pūrisavasena daṭṭhabbo.

---

1 Adhibbāyamajānato

2 Pakiṇṇagadhividhinaṃ

Asaṅkhyeya vassāyugato paṭṭhāya hi yāva dasa vassāyukā
manussā honti. Tāveko antarakappo. So ca mahādhāma
majjhima dhāma hinadhāma pūrisānaṃ
vasena tividho hoti. Evaṃ bhūto majjhimadhāma pūrisoti
āyubhedeva³ vutto. Na pana majjhimadese ajjapūriso. Ajja
pagati pūriso pana hinadhā dhāma pūrisova. Ajjāpihi
majjhimādese magadhesu dhāma majjhima pūrisassa
ekaratana parimāṇato ayodaṇḍoṭṭhapito taṃ kaccanti
nāmaṃ katvā vaḷaṅcanti tatthahi majjhimadhāma
pūrisassa eka ratanaṃ ajjpakati pūrisassa
diyaḍḍharatanaṃ hotiti daṭṭhabbaṃ. Yojanaṃ vinicchayo
pana rathayuga pamāṇato paṭṭhāya yāva ekavīsati ratana
pamāṇa yaṭṭhiyā gata yojananiti daṭṭhabbo. Dasa
hatthaṭṭhānānaṃ usabhaṃ aṭṭhavīsati hatthaṭṭhānaṃ
usabhaṃ nāmāti suttanta ṭikāyaṃ vuttattā. Vidatthi
pamāṇādikāpi pokkharāṇiyaṭṭhi ādayo. Tesu tesuṭṭhānesu
tāsaṃ tāsaṃ nāmehi vohāritabbā. Tāsu pana ekavīsa
ratana pamāṇo daṇḍo cakkavāḷayaṭṭhi nāma. Sā ca tāsaṃ
saddaṃ sutvā saddantaraṃ aḍḍhagāvuttā gāvutta
icchādināma samayasuttantaṭṭhakathāyaṃ āgatātātāya hi
tatteva himavante tesaṭṭhiyā nagarassahassesu,
navanvutiyā doṇamukhasahassesu ratanaṃ pjjanesu catūsu
dīpesu⁴, dvi paritta dīpasahassesu ca cakkvāḷesu ca yojana
parimāṇaṃ kataṃ hoti. Tañca kosa mattaṭṭānaṃ
saddantaranti mahāsamaya suttanta ṭikāya vuttaṃ.
Saddantare dhāma majjhimassa pūrisassa sadda
vasanaṭṭhānesu yogāvuttattassa catuttho bhāgo so kosoti

---

3 āyubhedeva

4 dīpesuṃ

pi vuccati. Dvi sahasa daṇḍa pamāṇaṭṭhānaṃ daṇḍoti
 aṅguttara ṭikāya vuttaṃ. Tisahassa dhanu pamāṇaṃ
 diyaddha kosanti visuddhimagga ṭikāyañca vuttaṃ.
 Ācariya dhanu nāma pakatiyā hatthena navavidatthi⁵
 pamāṇaṃ. Jiyāya pana āropitāya catu hattha pamāṇanti
 pārājikākaṇḍa⁶ ṭikāya Vidatthi adhikaṃ dasa ratana
 pamāṇo daṇḍo Sineru yaṭṭhi nāmāti
 sasamohavinodanayaṃ⁷ āgato. Dhāma majjhima
 pūrisassa hi satta ratanāni pakati pūrisassa vidatthi
 adhikāni dasa ratanāni honti. Tāya pana tattheva Sineru
 yojana kataṃ himavanta pabbatādisu ca Pāṭali⁸ Sippali
 Jambuti⁹ ādisu ceva samudda satta¹⁰ mahādahādisu ca
 Chaddanta dahe Nigrodhādisu ca yojanaṃ veditabbaṃ.
 Chalaṅgulādhika pañca ratana pamāṇo daṇḍo anayaṭṭhi
 nāma. Sā ca dhanu pañca satikanti ādisu āgatā adhikāni
 pana katthaci abbhohārikāni. Cakkavālayaṭṭhi
 Sineruyaṭṭhi ayanayaṭṭhi hi katāni? Tiṇi yojanāni idhāpi
 āgatāni. Pakiṇṇa vinicchaye pana catūrāsīti sahasā
 ajjhogāḷho mahaṇṇave ajjhuggato tāvadeva Sineru
 pabbatuttamoti idama heṭṭhā pathvīto yāva upari
 Sineruyaṭṭhiyā katā yojanena aṭṭhasaṭṭhi sahasādhika
 yojanasata sahasubbedho Sineru pabbatarājāti vuttaṃ
 hoti. Cakkavālayaṭṭhiyā kata yojana pana heṭṭhā pathvīto

---

5 vidatti

6 pārājikaṇḍa

7 sasamohavinodhanayaṃ

8 pādali

9 Japputi

10 sattama

yāva upari caturāsīti yojana sahasubbedho hoti. Tenāha Sineru bhikkhave pabbatarājā caturāsīti yojana sahasāni āyāmenā, caturāsīti yojana sahasāni vitthārenāti. Cakkavālayojanaṃ heṭṭhādhippetam. Pācina passam rajataṃ dakkhiṇam indanilakaṃ pacchima passam phalikaṃ uttaram kanakamayanti. Sinerussa yugandhara pabbatassa uparibhāgena¹¹ pācinadisāhi nikkhanta rajatādi rasmiṃyo samuddapiṭṭhena gantvā cakkvāla pabbataṃ āhacca tiṭṭhanti. Tāsam pana rasminamantaresu cattāro mahāsamuddā honti. Nanu ce Sinerussa ceva Sinerumatthake vejayantā pāsādādi ratanānañca obhāsehi nikkhanta rajatādi rasmiyo samuddapiṭṭhena gantvā cakkvālapabbataṃ āhacca tiṭṭhanti. Īmasmiṃ cakkavāle sabbadā āloko bhaveyya. Na pana andhakāroti. Saccaṃ dhammatāya yathā hi dhammatā yathā hi dhammatāya khajjotamattassa obhāseṇa āloko pañāyati. Na pana mahantānaṃ rajata suvaṇṇānaṃ javaṃ candima sūriya devaputtānaṃpi puppopacitapuñtā abhipattitathā ca tādiso āloko hoti. Na pana sakkādīnaṃ tādisānaṃ nābhipattitattati. Tato upḍdupaḍḍhenati idaṃ yugandhara pabbato bāhira pathavīto yāva upari sineru yojanena caturāsīti sahasubbedho hoti. Anto panassa uduke caturāsīti sahasāni uparidāvattālisa sahasāni cāti parimaṇḍitāni chabbīsati sahasādhikāni satashassa yojanani hontīti daṭṭhabbam. Imāni nayena sesesupi antobāhiresu upaḍḍhupaḍḍha pamānatā veditabbā. Mahāsamuddo bhikkhave anupubbapoṇātiādikaṃpi mahāsamuddam

---

11 Uparibhāvena

pathaviyā. Anupubbāninnādikaṃ sandhāya vuttaṃ. Na pana udakassa ninnādikaṃ yadikaṃ hi udakassānupubbaninnādikā adhippetā. Tadā caturāsīti sahasāni ajjogāḷho mahāṇṇaveti dve cattālīsa sahasāni mahāsamudde ajjhogāḷho. Tatthakameva upari uggato yugandhara pabbatoti ādini na vattabbāni siyuṃ. Sineru yugandharādīnaṃ antare Sīda samuddesu vāto na vāyati. Tato yeva udakaṃ anāvilaṃ atipasannaṃ sukhumaṃ hoti. Tasmā mora patta mattampi sīdatevāti. Taṃ hi saḷāyatana saññutta ṭikāyaṃ vuttaṃ. Tattha kira vāto na vāyatīti Sineru. yugandharādīnaṃ antare samuddo gambhīrato ca visā lato ca caturāsīti sahasa yojano hoti. Yugandhara isindarānaṃ antare ca samuddopi gambhīrato visā lato ca dvā cattālīsa sahasāyojano hoti. Iminā nayena gambhīra visālatā sesesu daṭṭhbbā.

Tenāha Sineruādīnaṃ ajjuggamana samaparimāṇāti vadantīti. Ajjugamanassaparipamāṇṇatāti udakassa upariggata samāna parimānatā. Taṃ taṃ parikkhīpitvā vāti. Etena satta pabbatā Sineruādayo yathākkamaṃ pākāro viya samantato parikkhīpitvā. Sudassano karaviko. Isindaro yugandharo. Nemindharo vinatako. Assakaṇṇo giribrahāti. Etassa mātali devaputtassa vacanaṃ nāma parivattanaṃ nahoti devatāhi mūlbhāsāsu atipasutā bhavantīti. Mātali sārathi pana tāvatimsābhimukhaṃ rathaṃ pācanto sudassana nemindharāṇanamndarā matthakaṃ pāpuṇi. Soca bodhisattena puṭṭho pūrato abhimukheṭṭhite cattāro pabbate. Sudassano. p. yugandharoti ācikkhitvā pacchato atikknte tayo pabbate nemindharo.pa. Brahmāti puna

ācikkhati. Tasmā neva pāḷiyā doso ātthi. Aṭṭhakathāya dosoti daṭṭhabbaṃ.

Himavā pabbato pañca yojanasatāni uccoti ettha Sineruyojanaṃ daṭṭhabbaṃ. Yojana sahaṣṣāni tiṇi āyāma vitthāratoti ettha pana cakkavālayojanaṃ daṭṭhabbaṃ. Anotattādīsu sattasu mahāsaesuca¹² pabbata kukudīsu rukkhavanādīsu ca Sinerujojanaṃ. Dakkhiṇena vāti dakkhiṇāyanantenavā. Uttarena vāti uttarāyanantena vā idaṃ pana sūriyaṃ udayakāle atthagamanakāleca pabbatantarenāti mukhabhāvato vuttaṃ. Na pana tassa uttarato gamanato ujum gacchantā naro hontīti. Idampi pabbatantarābhimukhābhāvato vuttaṃ. Na maccha gaccha pānīti. Idaṃ tesuyeva tithesu puññavantānaṃ ānubhāva dhammātāhi anagadhanato vuttaṃ. Devalokesu macchagacchapānaṃ atthitāya te tattha natthīti na vattabbaṃ. Gaṅgādīsu ceva chaddanta dahavanesu ca Sineruyojanaṃ tāsū bhummisu yāvata jambusākhā chādetvā ṭhitāti majjhima paṇṇāsa ṭikāya vuttaṃ. Tāsū tinimittatthe cetam sattaṃ vacanaṃ yathā. Pāsāṇasakkharāceva. Kathalā kaṇṭakhāṇukā sabbe maggaṃ vivajjanti. Gacchante lokanāyaketī. Tāhi sākhdīti. Hetūhiti attho. Jambupattasākhāhi vassodakaṃ himavindu heṭṭhā pativā santamānavasena nadīyo pabhavantīti attho. Tena vuttaṃ saṃyutta ṭikāyaṃ mahājambūsākhāy heṭṭhā pavatta nadīyanti. Candima sūriyesu ceva tesam antare ca cakkavālayojanaṃ. Upaddpaggatoti rāsīmaṇḍalassa upaddhato.

---

12 mahācaesuca

Gativinicchaye kadācī dakkhiṇatoti idaṃ manussānaṃ
 pākātabhāvena vuttaṃ. Dakkhiṇāyanatoti attho.
 Uttaratoti uttarāyanato. Candassa ubhosu passesu pa
 gacchantīti ettha nakkhattāni Sūriyassa ubhato passesu
 gacchanti. Yadi candassa ubhato passesu gacchanti. Yadi
 caṇḍassa ubhasu passesu te gaccheyyūṃ. Tadā Sūriyo
 nakkhattāni paṭcchādeyyāti. Cando denuviya. la.
 Upasaṅkamatiti nakkhattāni yeva divase divase
 satasahassāni caṇḍamaṇḍalaṃ ohāya gacchanti. Tasmā
 cando tānī upasaṅkamanto viya hoti. Nakkhattāni pana
 cakkena paṭibandhatthā attano gamanaṭṭhānaṃ na
 vijahanti. Tathāhi assavaṇī, bharaṇī, kattikāya¹³
 ekapādaṃ missarāsīmhi sadā tiṭṭhanti. Kattikāya tipādaṃ
 rohaṇi miggasīra dvi pādaṃ. Brissarāsīmhi sadā tiṭṭhanti.
 Evaṃ sesesu rāsīsu sesāni nakkhattāni sadā tiṭṭhanti.
 Candaṃ pana rāsīyo diyaḍḍhadivase atikkamanti.
 Dandhamti saṅkamaṃ. Dakkhiṇa disatoti dakkhiṇāyanassa
 antato eva uttarāyana dīsāyāti uttarāyanassa antato
 dakkhiṇa disāyāti dakkhiṇāyanassa ca gamanaṃ. Tathāhi
 kakkāṭa, sīha, kañña, tula, vicchika, dhanu rāsīyo
 dakkhiṇāyanaṃ nāma. Makāra, kumbha, mina, messa,
 passu, methuna rāsīyo uttarāyanaṃ nāma. Sūriyo hi
 dakkhiṇāyana saṅkhāte chamāse anto vidhiyantato bahi
 nikkhamitvā cakkamaṃ adho oyūyha gacchati. Uttarāyana
 saṅkhāte chamāse bāhira vidhiyantato anto pavīsetvā
 cakkamuddhamāruyha gacchati. Tenāha chahi chahi
 māsehi ijjhanatoti.

---

13 kyattikā

Vithivinicchaye pana javaṃ bhūtesu dvīsu ayanesu ajavithi heṭṭhā hoti. Tato upari nāga vithi. Tato uddhaṃ govithi hoti. Tathā hi dakkhiṇāyaneva bhava. Kakkāṭasi saṅkhāto āsaḷho ca saravaṇṇocāti dve māsā govithi nāma. Kanyā tula saṅkhāto poṭṭhapādo assayujji cāti dve māsā nāga vithi. Vicchika dhanu saṅkhāto kattiko. Mīgasīro cāti dve māsā ajavithi nāma.

Uttarāyanepi makara kumbha saṅkhāto phusso māgho cāti dve māsā ajavithi nāma. Uttarāyanepi makāra kumbha saṅkhāto phusso māgho cāti dve māsā ajavithi nāma. Minnamessa saṅkhāto balaguṇo citto cāti dve māsā nāga vithi nāma. Passumethuna saṅkhāto visākho jeṭṭho cāti dve māsā govithi nāmāti. Tathāpi vicchiko dhanu makāro kumbho ti cattāro māsā ajavidhi nāma. Kanyā tulo mino messo cāti cattāro māsā nāgavithi nāma. Kakkāṭo siho pessu medhununo cāti cattāro māsā govithi nāti daṭṭhabbā. Pakati maggato titūlato vicchike dhanumhi cāti adho otarivā carati. Makāre kumbhe ca uddhaṃ āruhitvā carati. Tenāha, ajavithi āruyhantīti pakati maggatoti kumbhato mine misseca uddhaṃ āruhitvā kanyāya tūle ca vicchake ca adho otarivā carati. Kakkṭe sihe ca adho otarivā passumhi medhune ca uddhaṃ āruhitvā carit. Tenāha uddhaṃ arohanto adho anotarantoti visamaṃ parivattantīti idaṃ. Sapagati, vaṅgavati, ativaṅgati. Kuṭṭilagati. Siṅgagati, mandagati, pañcagatiyo sandhāya vuttaṃ. Samaṃ pariharantīti samagati sandhāya. Tathāhi candima sūriyā rājunaṃ dhammikā kāle. Assavaṇṇi bharaṇi kattikā rohaṇi balaguṇi dvayaṃ, māghosvāti. Saravaṇṇo dhanasiṭṭho sattaviso

bhadradvayaṃ. Yevatī cāti cuddasa nakkhattāni
 dakkhiṇato katvā. Migasiro bhadro, assalisso, hattho,
 citto, visākho, inurādho jeṭṭho mūlo āsuḷa dvayañcāti.
 Ekādasa nakkhattāni vā mato tatvā punnapushyu,
 pussāni pana majjhe katvā caranti. Tesam atthi
 dhammika kāle pana vipariyāyena caranti. Anaya
 vinicchaye pana candima sūriyā chamāse sineruto bahi
 nikkhamantīti idaṃ vacanaṃ sotapatita vasena vuttaṃ.
 Candimā hi aḍḍha māse sineruto bahi nikkhamati. Aḍḍha
 māse ante carati. Sūriyo pana chamāse Sineruto bahi
 tiriyā gamanena nikkhamati. Chamāse anto carati. Tathā
 hi kakkaṭādi dhanu pariyantaṃ dakkhiṇayanaṃ nāma.
 Makārādi methuna pariyantaṃ uttarāyana nāmāti
 jotisatthesu vuttattā. Dakkhiṇāyane tāva sūriyo kakkaṭa
 sīha saṅkhāte āsaḷho sayavaṇṇoti dvemāse sineru samīpe
 cakkaṃ adho otarivā nikkhamitvā carati. Tato kaññā tūla
 saṅkhāte poṭṭhapādo ajayujjocāti dve māse bahi
 nikkhamitvā cakkaṃ otarivā majjhe sarati. Tato vicchika
 dhanu saṅkhāte kattiko migasiro cāti dve māse ca cakkaṃ
 adho otarivā bahi nikkhamitvā cakkavāḷa samipena
 carati. Uttarāyane pana matāya kumbha saṅkhāte phusso
 māgho cāti dve māse cakkamuddhaṃ abhirūhitvā anto
 pavīsetvā cakkavāḷa samipena carati. Minna missa
 saṅkhāte balaguṇo citto cāti dve māse uddamāyuhitvā
 pavīsetvā carati. Tato passu methuna saṅkhāte visākho
 jeṭṭho cāti dve māse uddhamāruhivā pavīsetvā sienru
 samipena caratīti daṭṭhabbaṃ. Tassa sinerussa ca yaṃ
 ṭhānaṃ ti ettha tassāti majjhimassa idaṃ vuttaṃ hoti.
 Sineru cakkavāḷa saddeti avadhibhāvena upalakkhito
 ākāś viseso tehi vuccati sineru cakkavāḷa pabbatehi yaṃ

pana cakkavālayojanena dve sata saḥassāni chaṇavutṭi
 yojanani tiṇi gāvuttāni cattālisa usabhāṇi cāti taṃ
 ṭhānaṃ te ti vuccatīti daṭṭhabbaṃ. Evaṃ uparipi
 daṭṭhabbaṃ. Na ca sinerussa aggālinḍhaṃ allināti ettha
 aggasaddoādi saddapariyāyo ajjatagge pāṇupetaṃti ettha
 niya viya ālinda saddo pana paribhaṇḍapariyāyo. Tasmā
 pākāro sadisattā sinerussa paribhaṇḍāni satta pabbatāni
 vadati. Aggo ca so ālindo cāti aggālindo assakaṇṇo
 vuccati. Assakaṇṇaṃ na ca upasaṅkamatīti attho.
 Cakkavālayojanena cettha antato yāvassakaṇṇā antara
 parimāṇato ekasatasahassaṇca. Saḥassānunacīsati.
 Aṭṭhasataṇca chasaṭṭi yojanaṃ visatusabhaṃ ti. Āloka
 vinicchaye tisu dīpesu ticandima sūriyālokassa
 upalakkhitassa añṇassa ṭhānassa ābhāvato buttaṃ.
 Ekatāya la vassāniti idaṃ sukhāvabodhanatthaṃ
 cakkavāla saṅkhyā maṇḍalaṃ catusāgaṃ katvā
 dvisahassa pañca sataṇca sattāsīti yojanāni dve gāvuttāni
 c adhika munaṃ va gaṇanūpagaṃ nahotīti
 ñāyāchaḍḍetvā vuttaṃ. Tehi cakkavāla pariyanteṇi
 obhāsakaraṇato ekekāya disāya navasatasahassāni
 pañcasatāni sattāsīti yojanāni dvegāvuttāni andhakāraṃ
 vidhametvā ālokaṃ dassentīti. Yadevaṃ ekabhāgo
 andhakāro bhavayatyobhāgā ālokā bhavayunti. Thanna
 upaḍḍhupaḍḍheyaeva ālokakaraṇato tathā hi sūriyo messa
 tulaṃ sakanti kāle aṭṭhārasa satasahassāni
 pañcasahassāni ekasataṃ pañca sattati yojanāni cāti
 ettake ṭhāne ālokaṃ dasseti. Tattha ko andhakāro hoti.
 Divāti sānāṭikā tathā rattiyā pannarasa aṃsakena
 paripuṇṇeyadādivānāṭikā adhikā rattināṭkā ca hi nāhoti.
 Tadā saṭṭhi saḥassāni ekasataṃ dvāsattati yojanāni dve

gāvuttāni ca divā adhikā honti. Rattiyam pana
 tathakāniyevahināniti iminā nayena sesesupi
 hinādhikatā daṭṭhabbo. Yadā c rāsimhi paripuṇṇe
 rattiyam dvenādhikā adhikā divā dvenāṭikā unā ca honti.
 Tathā rattiyam ekasatasahassam vīsati sahasāni tīni
 satāni pañca cattālīsa yojanāni ca adhikāni divā pana
 tathakāniyeva unāniti iminā nayena sesesupi
 adhikāunāvā daṭṭhabbā. Tathā ca kakkate saṅkantikāle
 ekavīsati satasahassāni chasaṭṭhi sahasāni dvesatāni
 dassayojanāni ceti etthakeṭhāne ālokaṃ dasseti. Cuddasa
 satasahassāni catucattālīsa sahasāni ekasataṃ cattālīsa
 yojanāni cāti etthakeṭhāne andhakāro hoti. Tasmā divā
 chattiṃsa nāṭikāyattiyam pana catuvīsati nāṭikāhonti.
 Tathā makāre saṅkantikāle catudasa satasahassāni
 catucattālīsa sahasāni ekasataṃ cattālīsa yojanāni cāti
 etthakeṭhāne ālokaṃ dasseti. Ekavīsati satasahassāni
 chasaṭṭhi sahasāni dvesataṃ dasayojanāni cāti
 etthakeṭhāne andharo hoti. Tasmā divā catuvīsati nāṭikā
 rattiyam chattiṃsa nāṭikāhonti. Evaṃ sesesupi
 daṭṭhabbam. Dvīsu dīpesu sabbattha. la. Dassetīti imināpi
 tameva adhippāyam vivarati. Uppattivinicchaye suriyo
 minnarāsimhi uttarapottṭhapāda nakkhattena saddhiṃ
 balaguṇi puṇṇamadivasepi dinepātubhavati vuttaṃ hi
 chaṇukhādva ṭikāyam. Yadā brahmaravi pavapam kāla
 kārako avakiṇṇoti. Cando pana tasmim yeva māse divase
 ca kaññā rāsimhi uttarā phaggu nakkhattena saddhiṃ
 pātubhavati tayo pabhūti rattidivā paññāyanti. Pannarasa
 rattiyō aḍḍhamāso dve aḍḍmāsā ekomāso cattāro māso
 eko utu tayo utu saṃvaccharo. Evaṃ māsa vassādayo
 paññāyanti iti pāli aṭṭhakathā ṭikādīsu ceva jotisatthesu ca

utusamatā āgatā. Na pana utu bhedo. Keci pana yojana
 bhedānaṃ ākāse saṭṭhi nāṭika parimāṇa rāsīmaṇḍala
 paribbhamanassa tappaṭibaddha gata nakkhatta sārassa
 ca adiṭṭhattā tesu aparicayattā ca attanā kata ganthesu
 utubhedam vadanti. Taṃ tesam mati mattamavayadihi
 tesam mate utubhedo siyā tadā sūriyo methunena vā
 kakkaṭena vā saddhiṃ uttara pubba disāya udayivā tato
 aññe hi minnamissehi saddhiṃ majjhantiko hutvā dhanu
 vā makārena vā saddhiṃ majjhantiko hutvā dhanunā vā
 makarena vā saddhiṃ pacchima dakkhiṇa disāya
 atthaṅgamito siyā. Tato dhanunā vā makāyena vā
 sahapubbadakkhiṇato udayivā tato apayena kaññāya
 tūlena vā saddhiṃ majjhantiko hutvā medhunena vā
 kakkaṭena vā saddhiṃ pacchimuttara disāya
 atthaṅgamito siyā tathā nahoti tathā hi sūriyo minnena vā
 kannenavā saddhiṃ uttaradisato udayivā tehi saheva
 majjhantiko hoti. Tehi eva pacchimuttara disāya
 atthaṅgamito hoti saddhiṃ aḍḍharattiyō hoti tehi saheva
 puna uttarapubbadisāya udetīti tathā ca sūriyo tūlena vā
 missenavā saddhiṃ pubbadisāya udeti tehi eva
 majjhantiko hoti tehi pacchima disāya atthaṅgamito tehi
 saddhiṃ pacchimadakkhiṇa disāya atthaṅgamito tehi
 saheva aḍḍharattiko tehi eva saddhiṃ pubbadakkhiṇa
 disāya puna udetīti evaṃ sesesupi daṭṭhabbam. Idāni
 sabbānipetāni sampiṇḍetvā visesato dassetuṃ yasmā
 cetthātiādīmāha. Ettha ca evaṃ vinicchayo veditabbo.
 Pañcaratana parimāṇa yaṭṭhiyā kataṃ ayanayojanaṃ
 nāma. **Dasa hattha parimāṇa yaṭṭhiyā kataṃ sineru
 yojanaṃ nāma.** Visaratana pamāṇa yaṭṭhiyā kataṃ
 cakkavāla yojanaṃ nāmāti etāni tiṇi yojanāni suttanta

pāḷiyatṭhakathādisu ceva imaca āgatāni hontīti. Pañca ratana yaṭṭhiyā kataṃ ayana yojanaṃ. Dasarātana yaṭṭhiyā kataṃ sineru yojanaṃ. Vīsarātana yaṭṭhiyā kataṃ cakkavāḷakaṃ. Mūlāya hi etesu yojanesu ṭikāyaṃ dosaṃ abhiṭṭopayanti. Tasmā hidhiyāsādhavonidhāya lakkhetha sādhuvidhānimāniti.

Sineru patiṭṭokāse caturāsīti sahasāniti idaṃ cakkavāḷayojanasena vuttaṃ. Sineruyojanena pana aṭṭhasatṭhi sahasādhikāni satahasāni hontīti samohavinodaniyaṃ Suttantaṭṭhakathādisu ca vuttaṃ. Imassā dakkhiṇa disāyaṃ pi viseso veditabboti sambandho. Sineru cakkavāḷānaṃ antara addhānaṃ parimāṇato cakkavāḷayojanena pañca satahasāni pañcadasa sahasāni navasatasahasāni satahasāni pañcavīsatiyojanāni veñṇeyyāniti attho. Cakkavāḷa saddena cettha cakkavāḷ pabbato vutto. Candima sūriya gamanaṭṭhānaṃ dassetuṃ majjhividhitiādimāha. Tatthāhi tathakeṭṭhāne yathāyavi sūriyo vemajjhagoti sineru cakkavāḷānaṃ majje eva gato hoti. Tadā majjha vithiyaṃ gato nāma hoti. Aññānīpi sūriyāgamaṇāṇāni dassento majjhato eva yaṭṭhiparimāṇa kiccāni kattabbā. Na pana sineruto vā cakkavāḷatovā dassetuṃ majjato yāvātiādimāha. Ettha ca sineru cakkavāḷa saddehi avadhibhāvena upalakkhitabbattā aññassāvadhino alabbhamānattā asuttāca yugandhara pamāṇo ākāso pathavīto paṭṭhāya dvācattārisahasayojanāniti evamucco ākāsova vuccati. Tasmā pañcaratana parimāṇa yaṭṭhiyā kataṃ ayana yojanameva vuttodhippettaṃ. Na pana cakkavāḷa yojanaṃti atoyeva majjhatoti majjhato eva

paṭṭhāya yāva meyumhāti tabbavacanayā ākāsāva
 cakkavālā cāti tabbacaniyā ākāsā ca etthake antare
 yadāvemajjhaṃgoteti ekante na majjhegato hoti. Tadā
 ubhayantagatoti. Tadā ubhayesu antesu gato hotīti attho.
 Majjhato sineru cakkavālānamantare kati yojanāniti āha
 majjhatoti. Ādito paṭṭhāya cakkavāla yaṭṭhiyā
 aṭṭhakathādīsu ati passiddhatthā sahasametaṃti
 vakkhamānattā ca pañcaratana parimāṇā yaṭṭhgate
 tabbātattha majjhato paṭṭhāya yāva merumhā ākāsā
 cakkavālā ca pabbatā ākāsā ca aya yojanena duve
 satasahassāni sattadasa sahasāni navasahassāni
 aṭṭhasataṃ dvāsaṭṭhi yojanaṃ dvi gāvuttañca viññeyyāti
 attho. Ubhato antato merucakkavālānamantaraṃ kati
 yojanappamāṇnti āyubhato meru cakkavālāti ādi ubhato
 antato merucakkavālānamantaraṃ ayanayojanena etaṃ
 satasahassañca tiṇidasasahassāni navasatāni ekādasa
 yojanāni vā vuttañca viññeyyāti attho.
 Cakkavālayojanena pana majjhato paṭṭhāya tāni meru
 cakkavāḷatabbacaniyāni ākāsāṇitiṇidasasahassāni
 cattārisahassāni navasatāni navasatāni dvāsīti yojanāni
 tiṇi gāvuttāni vīsati usabhāni ca honti. Antadvayato pana
 yāva merumhā cakkavālayojanena dvesatasahassāni
 cattārisa sahasāni aṭṭhasatāni navasattati yojanāni
 dvegāvutāni saṭṭhi usabhāni hontīti daṭṭhabbaṃ.
 Hoticettha majjhato jāva antā ca antara parimāṇato
 tiṇidasasahassāni cattārisahassāni ca navasatāni dvāsīti
 yojanāniti gāvuttaṃ cakkavālayojanena vīsati
 usabhādhikaṃti. Tathā ca ubhato antome
 cakkavāḷāmantaraṃ duvesatasahassāni catucattālīsa
 sahasaṃ aṭṭhasataṃ sattati ca nava yojana dvi tigāvuttā.

Cakkavāla yojanena saṭṭhi usabhamuttarānti. Idāni dvādasa rāsimaṇḍalaṃ majjha vidhimaṇḍalena parimāṇetuṃ majjhavidhiyā pamāṇaṃ dasseti. Pamāṇatoti ādinā majjhavidhiyā maṇḍalaṃ samantā ca pamāṇato cakkavāla yojanena dasa sataśassāni navasatasahassāni tiṇidasasahassāni ekasahassāni ekasataṃ pañcasattati yojanamuttarānti viññeyanti attho.

Idāni parimeyya rāsimaṇḍalena vinā sūriyassa gamanābhāva vibhāvetuṃ dakkhiṇantiādimaḥa. Tattha bhānūmā sūriyo dakkhiṇaṃti dakkhiṇāyanaṃ. Uttaraṃ uttarāyanañca gacchanto pana majjhavidhi pamāṇena maṇḍalena vā tisaṭṭhi nāṭikā parimāṇena dvādasa rāsimaṇḍaleva saheva gacchanti. Na pana tena rāsimaṇḍalena vinā yathā tathā vā gantuṃ sakkontīti attho. Kakkaṭādi dhanū pariyanta dakkhiṇāyanaṃ nāma. Kakkaṭa siha kanyā tūla vicchika dhanū cāti makārādi methuna pariyantaṃ uttarāyanaṃ nāma. Makāra kumbha mina messa pessa methunañcāti cakkeṭṭhitā tārāyoti cakkemaṇḍalanti jotisatthesu vuttaṃ. Yaṃ pana sinerussa uttarato methuna kakkaṭānamantassa sinerussa dakkhiṇato dhanūmakārānamantassa samantato ṭhānamaṇḍalaṃ majjhima maṇḍalena samapamāṇaṃ hoti. Taṃ ṭhānaṃ tassa cakkassa ṭhānanti gahetabbaṃ. Tathāhi dakkhiṇāyanaṃ tāva meruto atiduraṃ ativaṅgatiḍighaṅca hoti. Tasmā kakkaṭo rāsi pañca nāṭikā parimāṇo sīho cha kanyā satta tūlo satta vicchako cha dhanūrāsī pañca nāṭika parimāṇoti chattimśa nāṭika parimāṇaṃ uttarāyanaṃ pana meruto nātidūraṃ nātivaṅgaṃ rassaṅca hoti. Atoyeva ca makāra rāsī ti

nāṭika parimāṇo. Kumbho ca tu. Mino pañca meso pañca
 passu catu methunoti nāṭika parimāṇoti catuvīsati nāṭika
 parimāṇaṃ hoti. Taṃ maṇḍalaṃ saṭṭhi nāṭika
 parimāṇaṃ hotīti daṭṭhabbaṃ. Tasmā pana
 rāsīmaṇḍalena vinā gantuṃ na sakkotīti dhammatā
 bhūtatāya maṇḍalena sūriyādi gahehi saddhiṃ tassa
 cakkassa parivattāpayamānena pamāṇato vuttaṃ hi
 jotisatthesu. Laṅkāḍīpaguṇāyadā cakkaṃ aparāmukhaṃ
 bhamati tappaṭibaddha ca. Sabbe eva gaḥā
 paribbhamantīti ca.

Udayatthaṅgamaṇa nimittaṃ niccaṃ ca kamānena vā
 yunā khittotu laṅkāḍīpa majjhima so ubhayantañca
 rañāgato samatīti ca. Tathā hi sūriyo yadā māsaṃ messa
 rāsīnā saheva uttarakurumhi pacchima disāya
 atthaṅgamito hoti. Pubba videhe majjhantiko hoti. Idha
 jambu dīpesuppaṭisāya udeti. Tadā makāra rāsī dakkhiṇa
 disāyaṃ majjhantiko hoti. Tula rāsī dakkhiṇa disāyaṃ
 majjhantiko hoti. Tularāsī pana pacchima disāyaṃ
 atthaṅgamito hoti. Aparā goyāna dīpe majjhantiko hoti.
 Kakkaṭa rāsī pana uttara dīpe majjhantiko hoti. Yadā pana
 so messa rāsīnāva pubbavidehe pacchima disāyaṃ
 atthaṅgamito idha jambūdīpe majjhantiko aparagoyāna
 pubbadisāya pudito ca hoti. Tadā idha jambūdīpe makāra
 rāsī dakkhiṇa pacchima disāyaṃ atthaṅgamito hoti.
 Aparagoyānaṃ dīpe dakkhiṇa disāyaṃ majjhantiko ca
 hoti. Tula rāsī pana uttaradīpe majjhantiko kakkaṭarāsī ca
 videha dīpe majjhantiko hoti. Yadā pana so messa rāsīnā
 saddhiṃ idha dīpe dakkhiṇa pacchima disāyaṃ
 atthaṅgamito, aparagoyāna dīpe majjhantiko uttaradīpe

pubbadisāya mudito ca hoti. Tadā makāra rāsī uttaradīpe dakkhiṇa disāyaṃ majjhantiko. Tula rāsī videha dīpe majjhantiko. Kakkāṭa rāsī idha dīpe majjhantiko ca hoti. Evaṃ sesesupi daṭṭhabbaṃ. Tathā ca yadā sūriyo kakkāṭarāsīnā saddhiṃ videha dīpe majjhantiko idha dīpe teneva saddhiṃ uttara pubbadisāya mudito hoti. Tadā messa rāsī idha dīpe majjhantiko makāra rāsīyaṃ dakkhiṇa dīsāyaṃ atthaṅgamito. Goyāne majjhantiko tula rāsī pana uttarakurumhi majjhantiko c hotīti. Tadā pana so kakkāṭena saha uttara dīpe pacchimuttara disāya atthaṅgamito hoti. Yadā pana suriyo kakkāṭe vasaheva videha dīpe pacchimuttara disāyaṃ atthaṅgamito. Idha dīpe majjhantiko goyāne uttara pubba disāya mudito ca hoti. Tadā messa rāsī goyāne majjhantiko makāra rāsī uttara dīpe dakkhiṇa disāyaṃ majjhantiko. Tularāsī videhe majjhantiko hoti. So ca kakkāṭena saheva videhe pacchimuttara disāya atthaṅgamito ca hoti. Yadā pana so kakkāṭena saheva idha dīpe pacchimuttara dīsāyaṃ atthaṅgamito. Goyāne majjhantiko uttara dīpe uttara pubbadisāyaṃ udito hoti. Tadā messa rāsī uttara dīpe majjhantiko makāra rāsī videhe dakkhiṇa disāyaṃ majjhantiko tula rāsī idha dīpe majjhantiko. Iminā ca nayena sesa rāsīsupi yathārahaṃ daṭṭhabbaṃ.

Sūriyassa pana uju gamana sīgha tiriya gamanaṃ dandhañca hoti. Tasmā heṭṭhā olambanto rāsīmaṇḍalo taṃ sūriyaṃ dine dine maṇḍala yojanena aṭṭhasahassāni tiṇi satāni tevīṃsa yojanāni gāvuttaṃ chavīsati usabhāni terasa yaṭṭhiyo cattāri ratanāni aṭṭhaṅgulāni atikkamati hoti cettha aṭṭhasahassaṃ tisataṃ tevīsa yojanāni ca

gāvuttaṃ chavīsatusabhaṃ terasa yaṭṭhi yotathā
 caturatanaṭṭhaṅgulaṃ sūriyaṃ rāsimaṅḍalo. Atikkanto
 sadā heṭṭhā olambanto paribbhamatīti. Yasmā pana
 sūriyomatikkantassa maṅḍalassa addhānameva sūriyassa
 aṃsakohoti ito unaṃ pana littāhoti. Yathā vuttena tiṃsa
 rattisu divā rāsi paripuṇṇā honti. Tadā rāsi nāma hoti.
 Tasmā sūriyassa matikkantassa maṅḍalassa
 addhānameva sūriyassa littābhamsakorāsī cāti vadanti.
 Idaṃ pana imasmiṃ maramma dese sabbepine mittakā
 ākāse cakka nakkhatta cāresu aparicariyabhāvato yeva
 na jānantīti yadi sūriyassa majjha vidhi pamāṇena
 rāsimaṅḍalena va gamanaṃ siyā tadā heṭṭhā tato paraṃ
 pāṭipada divase yojanānaṃ satta sahasaṃ
 caṇḍamaṅḍalaṃ ohāya gacchatīti ādi vacanena pana
 virujjhanato rāsimaṅḍalassa addhāna rassatā siyāti āha.
 Gacchanto cāti ādi. Evaṃ yathā vuttaṃ dakkhiṇāyanaṃ
 uttarāyanañca majjha vidhi pamāṇena maṅḍaleneva
 gacchantāpi so bhāṇumā chamāse maṅḍalassupaḍḍhaṃ
 dakkhiṇāyanaṃ sabbadā dine dine heṭṭhato orūyha
 bahinikkhamitvā ca yato gacchati. Tathā chamāse
 maṅḍalassupaḍḍa uttarāyanaṃ sabbadā dine dine
 uddhaṃ āruyha āruyha anto pavisetvā pavisetvā
 gacchatīti attho. Tatthāhi medhuna kakkaṭānantaraṃ
 uparimaṃ dhanū makārānamantarañca heṭṭhimaṃ tassa
 mantaraṃ tiṇi dasa sahasāni satta sahasāni cha satāni
 paññāsa yojanāni ca honti. Tasmā sūriyo cha māse dine
 dine maṅḍalassa upaddha dakkhiṇāyanaṃ heṭṭhato dve
 satāni nava yojanāni tepaññāsa usabhāni cha saṭṭhiyo cha
 ratanāni vidatthi caturaṅgulāni cāti ettakameva oruyha
 oruyha tattakameva ca chamāse dine dine

maṇḍalassupaddha uttarāyanaṃ uddhaṃ āruya āruya
gacchatīti. Hoti cettha heṭṭhimupariyantānaṃ antara
parimāṇato sattatiṃsa sataśahssāni chasataṃ paññāsa
yojanaṃti. Tathā ca dvisataṃ nava yojanaṃ tepaññāsa
usabhaṃ cha yaṭṭhi ca cha ratanaṃ. Vidatthi
caturaṅgulaṃ. Chamāse sūriyo heṭṭhā cakkaḍḍha
dakkhiṇāyaṃ anusārena oruya gacchati dine dine. Tathā
āhati uddhaṃ cakkaḍḍaṃ uttarāyanaṃti nikkhamitvā
pavisetvāti ca. Tiriyaṃ gamanaṃ vuccati. Taṃ pana
ayanaṃ yojanaṃ ti gahetabbaṃ ayamattaṃ vuccati. Ravi
cha māse tiriyaṃ meruto bahi nikkhami dine dine hi seti.
Anto cakkavāḷato sahasamekaṃ pañcasataṃ
catupaññāsa yojanaṃ tigāvuttaṃ terasusabhaṃ tettiṃsa
ratanāni ca aṭṭhaṅgulāni tiriyaṃ gacchateka dine raviti.
Oruya sabbadāti. Eteneva hi rāsimaṇḍalassa olambanta
paribbhamana vasena bāhira vidhiyantato antovidhiya
antassa uddhaggaṃpi sāmattiyaṭo dassitaṃ hoti. Vuttaṃ
hi suttanta paḷiyatṭhakathā ṭīkadisu visuddhimagga
ṭīkāyañca yugandhara pabbata matthaka sama pamāṇe
ākāse ravi carato cakkavāḷa pabbatassa vemajjhe caratīti
yugandhara pamāṇe ākāse caratīti ca. Tato hi oruya la
āruya gamanattā assa sūriyassa gativasena gatiyā āgate
tantiyathāvuttaṃ rāsimaṇḍalaṃ dūramaddhānanti dūre
addhānavantaṃ āsīti ahosi. Nāyatīti attho. Makāro sandhi
vasena āgato. Keci pana āsitanti padassa puna
paṭibaddhanti atthaṃ vadanti. Taṃ tesam
matimattameva. Na hi tatoti idaṃ āsitissa kāraṇaṃ. Atha
kho dūraddhassa kāraṇaṃ ti gahetabbaṃ. Tassa pana
rāsimaṇḍalassa addhānaṃ kati yojana pamāṇaṃ ti āha.
Tiṃsa sata sahasāniti. Tassa addhānassa pamāṇato

yojanāni tiṃsa sataśassāni hontīti attho. Nanu majjha
 vidhimaṇḍalato antovidhimaṇḍalaṃ atisambādhaṃ,
 bāhira vidhimaṇḍalaṃ pana ati visālaṃ hoti. Tasmā
 saṭṭhināṭika parimāṇato unā vā adhikā vā nāṭikā siyā ti
 āha. Tasmāti ādi tasmāti saṭṭhināṭika parimāṇena
 dvādasa rāsimaṇḍalena saddhiṃ yeva gamanattā so
 sūriyo dine dine tattakaṃ vāti rāsimaṇḍala yojana
 parimāṇaṃ samaṃ eva. Paritoyātīti samantato sineruṃ
 dakkhiṇato katvā parivattiti paribbhamati khāti attho.
 Tattakaṃ va dine dineti etena sūriyassa saṭṭhināṭika
 parimāṇena rāsimaṇḍalena paribbhamanato anto vidhi
 bāhiravidhīsu gacchantassā pi saṭṭhināṭika. Hināvā.
 Adhikā vā nāṭikānasyāti dasseti. Kiñcāpi rathācakkassa
 nābhimaṇḍalaṃ atisambādhaṃ pariyante
 nemimaṇḍalaṃ pana visālaṃ hoti. Tathā pi dvinnampi
 tesāṃ parivattanaṃ samānaṃ hoti. Na ca unaṃ
 vā adhikaṃ vā parivattanaṃ hoti. Evamidhāpi
 daṭṭhabbaṃ. Tathā hi sūriyo messarāsīmhi assayujja
 nakkhattena saddhiṃ terasa dināni vīsati nāṭikā ca
 uttarakurumhi pacchima disāyaṃ atthaṅgamito
 pubbavidehe majjhantiko idha dīpe pubba disāyā udito.
 Yadā pubba videha pacchima disāyaṃ atthaṅgamito idha
 dīpe majjhantiko goyāne dīpe pubbadisāya mudito ca
 hoti. Idha dīpe pacchima disāyaṃ atthaṅgamito goyāna
 dīpe majjhantiko. Uttaradīpe pubbadisāya mudito ca hoti.
 Yadā goyāna dīpe pacchima disāyaṃ atthaṅgamito uttarā
 dīpe majjhantiko videha dīpe pubbadisāya mudito ca hoti.
 Uttarakurumhi pacchimadisāyaṃ atthaṅgamito videhe
 majjhantiko idha dīpe pubba disāyamudito ca hoti. Tathā
 kakkaṭarāsī so phussa nakkhattena saha terasa dināni

vīsati nāṭikā ca catūsu dīpesupi gacchanto
 uttarapubbadisāsu udito. Pacchimuttara disāsu
 atthaṅgamito ca hoti. Tathā makāra rāsīmhi sāravaṇṇa
 nakkhattena saddhiṃ terasa dināni vīsati nāṭikā ca.
 Catūsu dīpesu gacchanto pubbadakkhīna disāsu
 gacchanto dakkhiṇadisāsu majjhantiko dakkhiṇa
 pacchima disāya atthaṅgamito hotīti. Iminā nayena
 sesarāsīsipi sūriyāgamaṇaṃ daṭṭhabbaṃ. Sūriyassa hi
 messādikaññantesu chasu rāsīsu gamanakāle
 majjhamaṇḍalato uddhattā uditamaṃ atthaṅgamitañca
 atidūrato va passati. Atoyeva divā nāṭikādīyā. Rattināṭkā
 pana rassā ca honti. Chāyāpi ca udito atthaṅgamā
 sannakāle va atidīghā hoti. tulādi minnantesu chasu
 rāsīsu gamanakāle majjhamaṇḍalato ninnattā udita
 atthaṅgamitañca atidūrato va passati. Tasmā divā nāṭikā
 rassā rattināṭikā pana dīghā ca honti. Chāyā pi udite
 atthaṅgamāsannakāle ca rassā hotīti. Honti cettha
 messatūle ca saṅkanti. Dakkhiṇe ratti divāsmā rattim divā
 samā dutiye divase hinā nāṭikā catu nāṭikā ca.
 Aṭṭhasatañca tettiṃsa yojanā ca tigāvuttaṃ. Chabbīsati
 usabhāni terasa yaṭṭhi yotathā. Pañcakaraṃ aṭṭhaṅgulaṃ
 Ettakaṃ va dine dine āloko andhakāro vā. Vaḍḍhati
 hāyati sadāti. Evaṃ littāvasena maṇḍala gamaṇaṃ
 dassetvā idāni aṃsavasena tiriyagaṇaṃ dassetuṃ
 sahasamekanti ādimāha. Pañca ratana pamāṇa yaṭṭhi
 eva gahetabbā. Ettha ca chamāsa yojana saṅkhyā piṇḍaṃ
 tisadinehi vā bhājito sahasamekanti ādiladdhaṃ
 labhatīti daṭṭhabbaṃ. Etthā pi sūriyassa rāsī
 cakkānusārena tiriya gamaṇaṃ daṭṭhabbaṃ. Ekadinaṃ
 tiekekasmim dineti attho. Tenāha dine dineti. Evaṃ

aṃsavasena tiriyaganaṃ saṅkhyāpiṇḍaṃ dassetvā
 rāsivase tiriyagamana saṅkhyāpiṇḍaṃ dassetuṃ
 chatālīsatiādīmāha. Chatālīsa saḥassāni chasatāni
 tecattālīsaṃyojanāni tiṇi gāvuttāni cāti ekenekena
 māsenā gacchatīti attho. Evaṃ ekamāsa saṅkhyāpiṇḍaṃ
 dassetvā utuvasena dvimāsa satiriya gamana
 saṅkhyāpiṇḍaṃ dassetuṃ tenavutitīādīmāha. Navuti
 saḥassāni tiṇi saḥassāni dve satāni sattāsīti yojanāni
 dveca gāvuttāni cāti dvīhi dvīhi māse hi gacchatīti attho.
 Byāpanicchāyaṃ āmetitvacanaṃ. Evañcupari
 daṭṭhabbaṃ.

Dakkhiṇāyanato kakkāṭo siho ca dve māsā vassakāla
 utunāma. Kaññātulocāti dvemāsā sarada utunāma.
 Vicchiko dhanu cāti dve māsā hemanta kāla utu nāma.
 Uttarāyane pana makāro kumbho cāti dve māsā sisira
 utu. Minno messo cāti dve māsā vasanta utu. Prisso
 medhunto cāti dve māsā gimha kāla utu nāmāti
 daṭṭhabbaṃ. Utu vasena saṅkhyāpiṇḍaṃ dassetvā ayana
 vasenāpi dassetuṃ imāyātīādīmāha. Imāya gatiyāti evaṃ
 bhūtāya gatiyā antovidhito vidhimanti bāhira vidhiyā
 antima vidhi bāhira vidhiyā antaṃ. Himavanta pabbato
 tiṇi sataḥassāni aṭṭhasatāni pañṇāsa yojanāni ca
 ajjhugato hoti. Tisahassaṃ aṭṭhasataṃ
 pañṇāsañcuyojanaṃ. Bāhiravidhiyā antaṃ
 ajjhuggahimaselako bāhiravidhiyā antavidhito
 antovidhiyāntavidhi ca chahi māsehi gacchati pāpuṇāti.
 Tihi māsehi ca majjhimaṃ gacchatīti attho. Idāni
 sūriyassa desantara cārikaṃ dassanatthaṃ sineruti
 ādhimāha. Sineru santike anta vidhito āgacchanto

bhāṇumā pana dvihi māsehi assadipassāti imassa
 sīhaḷadīpassa majjhagoti majjhāgto hotīti. Sineru santike
 anta vidhi nāma medhuna kakkaṭānamantara vadati.

Taṃ pana jambudīpa majjhe hoti. Tatoyeva sīhaḷadīpe
 majjhantike manussānaṃ chāyā dakkhiṇa disā dvepādikā
 hoti. Idha jambudīpe pana pāda mattikā abhāvitā hoti.
 Vuttaṃ hi āyubede kakkāṭe sakantadine majjhante pāda
 mattikā uttarābhimukhaṃ ṭhassa chāyā abhāvitā hotīti.
 Taṃ pana agahetvā kakkāṭe tiṃsa ahoratte paripuṇṇe
 ekaṃ padikā vaḍḍhate.

Tathā sīhādīsūpi. Makāre pana sakanti chapādikā hotī
 tiṃsa dine sampuṇṇe pana ekapādikā hāyati. Tathā
 kumbhādīsūpi. Evaṃ māse māse eka pādikāya chāyāya
 vaḍḍhanaṃ khayaṇca hoti. Tathā ekeka nāṭikāya khiṇaṃ
 vaḍḍhanañcāti. Vuttaṃ hi saddhiyosaṅgamo māse māse
 etenekena pana pādena vaḍḍhanaṃ khayañcāti. Tasmā
 dvādasa rāsīsu chapādikameva kendraṃ khayaṃ hoti.

Na satta pādikaṃ kendraṃ datṭhabbaṃ. Nanu cāyaṃ
 ṭīkācariyo sīhaḷadīpe nivāsītāya aññadesantaraṃ na
 jānātīti. No na jānāti. Gaṇika jotisatthesu pana desantara
 kamma adhikusalatāya paṭṭhānavasen sīhaḷadīpemeva
 dasseti. Vuttaṃ hi jotisatthesu desantarā kammādikāṭe
 ujjayani bahu kālaṅkā ārabba yāva meruyā
 myottharaṭṭhe khāsā ca laṅkā sampahidharacakoravira
 vacchivalammaṃ kojjayani khādissaraṇca himavā
 meruṃ tipatiṭṭhitā rekhāti calaṅkālatavinadḍhāti ādica.
 Rekhāti ca āyanaṃ vuccatīti.

Sineru sīhaḷa dīpa majjhānamantaraṃ kati yojana pamāṇaṃ ti āha. Tasmā ti ādim. Tasmā ti vuttamevatthaṃ hetu bhāvena paccāmassati. Sineru santike antavidhito assadīpassa majjhaṃ dvihi māse hi vatattāti attho. Sīhaḷa dīpassa majjhato paṭṭhāya merussa antaraṃ ayana yojanena duvesatasahassāni tettiṃsa sahasāni dvesatāni aṭṭhārasa yojanāni tiṇi gāvuttāni cāti viññeyanti attho. Cakkavāḷa yojanena pana duve satasahassāni sahasāni dvesatāni dvegāvuttāni cāti attho. Sīhadīpa majjhato cakkavāḷa pabbatantaraṃ kati yojana pamāṇanti āha. Cakkavāḷaṃ ti ādi assa sīhaḷadīpassa majjhato paṭṭhāya cakkavāḷapabbatassa antaraṃ aya yojanena tiṇi satasahassāni vīsa sahasāni cha sahasāni pañceva satāni cha yojanāni ekaṃ gāvuttañcāti viññeyūnti attho.

Sabbattha sineru cakkavāḷa saddehi avadhi bhāvena upalakkhitabbattā ākāsa viseso daṭṭhabbo. Ayoyevettha ayana yojanameva gahetabbaṃ. Cakkavāḷa yojanena pana duve satasahassāni navuti sahasāni ekaṃ sahasaṃ pañca satāni catuvīsati yojanāni dvigāvuttānicāti gahetabbo. Dubbhodatāya pana gaṇika jotisatthesu āgata nayaṃ na vitthāruyāmāti.

Tāvatiṃsa bhavanaṃ asūra bhavanaṃ avici mahānirayo cāti evamādīsu cakkavāḷa yojanaṃ gahetabbaṃ. Asūrānaṃ kamma paccaya utu samuṭṭhāno sinerussa heṭṭhimatale antobhummiyaṃ kundakipilikānaṃ viya yojanaṃ dasa sahasso eko vivaro pātubhavatīti sayutta ṭīkāyaṃ vuttaṃ. Sīhaḷadīpo pana sineru yojanena yojana satiko. Ayana yojanena pana dvisatiko. Vidatthi adhika

tiratana pamāṇa yaṭṭhiyā kata yojanena tiyojana satikova hotīti. Vuttaṃ hi samohvinodanīyaṃ tiyojana satike tambapaṇṇi dīpe sabbasamttiparivāraṃ rajjaṃ alabhitthāti. Ahaṃ dvādasa vassāni na cakkaparibbhame. Gaha nakkhattacāresu. Akkhāyanatthamāniya. Jotisattha tibedesu pāliyaṭṭhakathādīsu. Yuttamāniya candasūriyagati vinicchayaṃ. Karomi mandabuddhinaṃ. Hitāya catthabodhiyā. Puññenānenakaressaṃ. Sadevakaṃ anāgate. Dujjahessaṃ dujjanehi paggahissāmi sujane. Cakkhuhadayamāsādisariyaṃ atthikejane. Netthato lobhakodhehi. Issā macchariyādīhi. Hessaṃ majjhima desamhi vipparājkulevare. Iti paramsasaddhācāra buddhiviriya patimaṇḍite uttamaṅgotiraruhi kata dahara nāmābhidheyyena attani ca vuttinā tammaraṇāmadesaṃhi atikittita nāmānaṃ dvinnaṃ. Viaggarājūnaṃ. Ācariyabhūtenatī subodhesuko videna attahitesinā tipīṭaka mahātherena viraciti Candima sūriya gati vinicchayaṃ nāma pakaraṇaṃ suniṭṭhitamti. Mohanjhotam andham. Pajam saddhamma raṃsinā. Jotayitvāna pāyemi. Navalokuttarāmatam. Rājāno dhammikā hontu. Samādevo pavassatu. Averāsu manācttā sukham pappontu nibbūti. Keci vinayaṭīkāya. Adhippāyamajānato. Āropenti bahudose. Vināsentumidaṃkaye. သက္ကရာဇ် ၁၂၉၂ ခု ဗြာသိုလ် လဆန်း ၁၁ရက် တနင်္ဂနွေတွင် စန္ဒသူရိယဂဝိဒိပနိပိဋကိရော့ရှ်ကူးရှ်ပြီးဧ။

Nibbāna paccayo hotu.

